

Inspiratiebundel

Ervaringsverhalen
Erasmus+

Colofon

Inspiratiebundel, Ervaringsverhalen Erasmus+

Interviews: Noël Houben, NJI

Vormgeving: Punt Grafisch Ontwerp

Drukwerk: Zalsman Groningen

Publicatie

Nuffic, CINOP en het Nederlands Jeugdinstituut voeren als Nationale Agentschappen het Europese subsidieprogramma Erasmus+ uit.

Nuffic

Kortenaerkade 11, 2518 AX Den Haag

T. 070 4260 260

erasmusplus@erasmusplus.nl

primair en voortgezet onderwijs, hoger onderwijs

CINOP

Stationsplein 14, 5211 AP 's-Hertogenbosch

T. 073 6800 762

mbo-ve@erasmusplus.nl

middelbaar beroepsonderwijs, volwasseneneducatie

Nederlands Jeugdinstituut

Catharijnesingel 47, 3511 GC Utrecht

T. 030 2306 344

erasmusplus@nji.nl

jeugd

www.erasmusplus.nl | info@erasmusplus.nl | Facebook: ErasmusplusNL

Twitter: ErasmusplusNL | LinkedIn: Erasmusplus-NL

Erasmus+ is het Europese subsidieprogramma voor onderwijs, jeugd en sport. Het huidige programma loopt van 2014 tot 2020 met een budget van bijna € 15 miljard. Aan de basis staat de gedachte dat investeringen in onderwijs, opleidingen en niet-formeel leren van cruciaal belang zijn om mensen – ongeacht hun leeftijd of achtergrond – de kans te geven zich voortdurend te ontwikkelen oftewel: een leven lang te leren.

© december 2017

Deze publicatie is tot stand gekomen met subsidie van de Europese commissie, DG Onderwijs en Cultuur. De verantwoordelijkheid voor deze publicatie ligt uitsluitend bij de auteur; de Commissie kan niet aansprakelijk worden gesteld voor het gebruik van de informatie die erin is vervat.

Voorwoord

Veertien miljard euro stelde de Europese Commissie beschikbaar voor zeven jaar Erasmus+. Wat levert dat budget eigenlijk op? Wat hebben deelnemers aan Erasmus+ hier aan? En de organisaties waar ze leren en werken? Daarbij, wat levert het de maatschappij op?

Dit jaar werd er een tussentijdse evaluatie gehouden van het programma Erasmus+. De belangrijkste conclusie daarvan is dat het een heel relevant programma is. Het programma draagt aantoonbaar bij aan de ontwikkeling van vaardigheden en competenties van individuele deelnemers én aan kwaliteitsverhoging bij deelnemende organisaties. Natuurlijk zijn er ook nog verbeterpunten. Nog lang niet iedereen voor wie Erasmus+ bedoeld is, wordt betrokken en de administratieve last van het programma is nog steeds hoog. Maar we mogen trots zijn op wat er is bereikt in de 30 jaar dat Erasmus+ (en zijn voorgangers) bestaat.

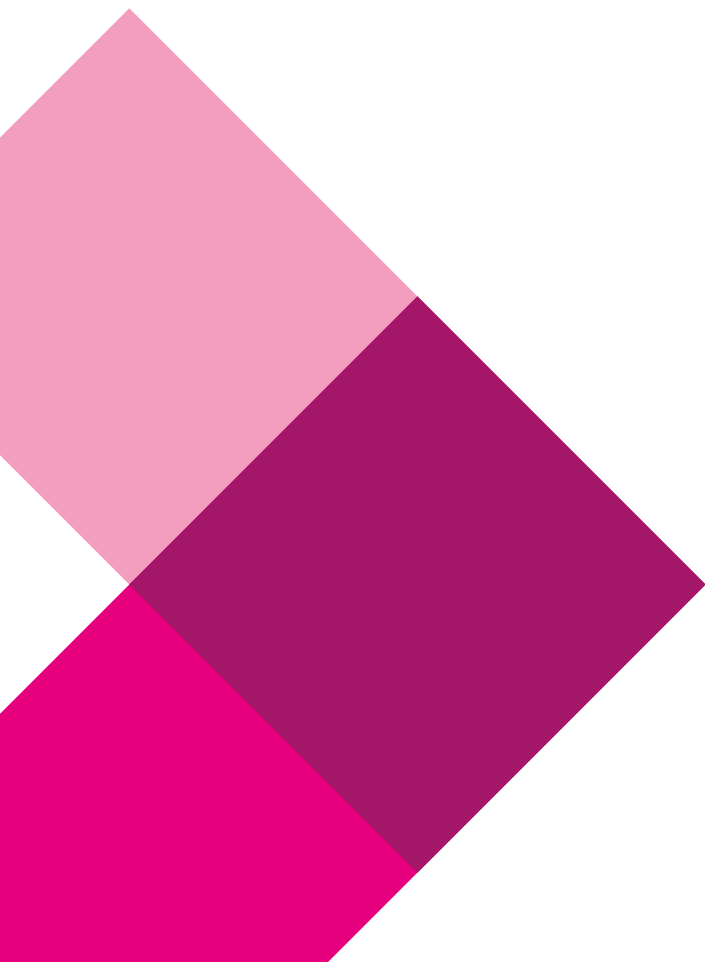
Dat zie je het beste als je in gesprek gaat met mensen uit de praktijk en ze vraagt hoe Erasmus+ voor hen dingen heeft veranderd. We zijn daarom op zoek gegaan naar verhalen uit het primair en voortgezet onderwijs, het middelbaar beroepsonderwijs, het hoger onderwijs, de volwasseneneducatie en het jeugd- en jongerenwerk – want in al die sectoren wordt gebruikgemaakt van het programma. Samen geven die verhalen een beeld van wat er mogelijk is en hoe Erasmus+ kan bijdragen aan persoonlijke en professionele ontwikkeling, het gevoel van Europees burgerschap en het vergroten van sociale participatie. Hopelijk inspireren ze je tot ideeën voor je eigen organisatie! Want een internationale ervaring maakt je rijker. Het is een buitenkans om je wereld groter en boeiender te maken. De slogan van het programma Erasmus+ luidt niet voor niets: *“Changing lives, opening minds!”*

Lem van Eupen
Directeur Nationaal Agentschap Erasmus+
Onderwijs & Training

Jojanneke de Waal
Hoofd Nationaal Agentschap Erasmus+
Jeugd

Inhoud

Voorwoord	3
Inleiding	5
Wonen en werken in Engeland	6
Online toolbox tegen discriminatie	8
Internationale leer- en werkervaring voor jongeren in de jeugdzorg	10
Studenten en medewerkers doen internationaal kennis en ervaring op	12
Ontwikkeling van slimme en duurzame steden	15
Erkennen en herkennen van competenties	18
Niet alleen Nederlanders, maar ook wereldburgers	20
Kinderen voorbereiden op een wereld zonder grenzen	23
Van studiereis tot Zorgtrainingscentrum	26
Naar een structurele aanpak van laaggeletterdheid	29

Inleiding

Erasmus+ is het Europese subsidieprogramma voor onderwijs, training, jeugd en sport.

Onderwijs, opleiding, training en informele leermomenten zijn van essentieel belang in het creëren van werkgelegenheid en het verbeteren van Europa's concurrentievermogen. Denk aan modernisering en implementatie van nieuwe les- en leermethoden, het aantal werklozen, onvervulde vacatures en het probleem met het vinden van geschikt personeel. Erasmus+ richt zich op het overbruggen van deze kloof. Het programma financiert, met verschillende projectmogelijkheden voor verschillende doelgroepen, uitwisselingsmogelijkheden voor het opdoen van kennis en ervaring in Europa.

Het programma Erasmus+ is al 30 jaar een succes! In deze jaren is er veel bereikt, bijvoorbeeld op het gebied van sociale inclusie en Europese saamhorigheid. Wist je dat er al 1,5 miljoen studenten en jongeren hebben gestudeerd, gewerkt, deelgenomen aan uitwisselingen of vrijwilliger zijn geweest? En dat 75% van de werkgevers een buitenlandervaring als een grote pré ziet voor werkzoekenden?

Deze brochure geeft je met inspirerende verhalen uit de praktijk een kijkje in de wereld van Erasmus+. De geïnterviewde projectdeelnemers vertellen over hun ervaringen en wat deelname hen heeft gebracht. De projecten sluiten aan bij belangrijke thema's in zowel Nederland als Europa. Het betrekken van achtergestelde doelgroepen voor sociale inclusie, het verkrijgen van hedendaagse beroepscompetenties voor het vergroten van de employability, het uitbreiden van competenties en het opdoen van kennis voor verdere professionalisering. De deelnemers hebben een schat aan ervaring opgedaan op het gebied van taal en cultuur en hun persoonlijke ontwikkeling heeft een enorme boost gekregen.

From Erasmus to Erasmus+: 30 years changing lives, opening minds

2017 is het jaar van het 30-jarig bestaan van Erasmus+. Met verschillende activiteiten is hierbij stilgestaan. Deze brochure is samengesteld voor en uitgereikt tijdens het festival Erasmus+ 30 jaar op 7 december 2017 te Amersfoort.

Als je na het lezen van deze publicatie meer wilt weten over de mogelijkheden van Erasmus+, kijk dan op onze website www.erasmusplus.nl.

Veel leesplezier!

Nationaal Agentschap Erasmus+ Onderwijs & Training
Nationaal Agentschap Erasmus+ Jeugd

Thema: persoonlijke ontwikkeling | employability

Wonen en werken in Engeland

Erasmus+ bestaat dit jaar 30 jaar, en dat is natuurlijk de perfecte gelegenheid om te spreken met oud-deelnemers van het programma. Yvonne Alards ging in 1997 als derde Nederlandse de grens over met EVS (European Voluntary Service) en woonde en werkte een jaar in Engeland. Tegenwoordig is ze docent bij de opleidingen Pedagogiek en Social work.

Deelnemer

Yvonne Alards

Project

EVS in Wolverhampton,
Engeland

Actielijn

Vrijwilligerswerk in Europa
(EVS)

Jaar

1997

Sector

jeugd

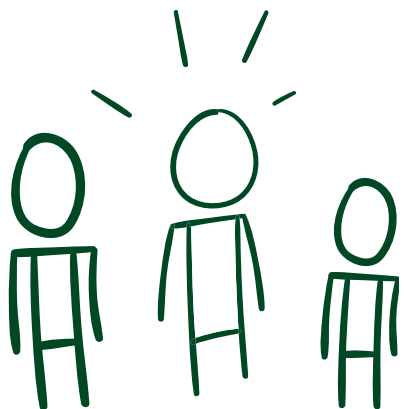
“Het was de eerste keer dat ik voor langere tijd alleen wegging, naar het buitenland. De eerste keer alleen vliegen en de eerste keer helemaal op eigen benen staan. Ik kon niet even snel de trein naar huis nemen of mijn moeder bellen om te vragen hoe ik iets moest doen. Al het contact met thuis ging via de post en soms via de telefooncel op de hoek van de straat waar ik woonde.”

Straatgroepwerk in de Midlands

“Net als Hayo, de vriend met wie ik naar Engeland ging, studeerde ik Culturele en Maatschappelijke Vorming (CMV). De jongerenwerker van het jongeren centrum waar Hayo stage liep liet ons een flyer zien van EVS en dat leek me wel wat! Ik moest bijna afstuderen, maar had maar een stage van 10 maanden gelopen en had het gevoel dat dat veel te kort was. Moest ik nu al een baan gaan zoeken? Ik kon me er niks bij voorstellen en wilde graag wat extra ervaring opdoen, dus EVS was een perfecte oplossing. Een jaar woonde ik in Wolverhampton, maar ik werkte in een aangrenzende *borough* (een soort gemeente). Ik werkte vooral op straat, met straatgroepwerk. Het was mijn taak om contact te leggen

met groepen jongeren die op straat rondhingen, een vertrouwensband op te bouwen en te kijken wat voor thema's er bij deze jongeren leven. Dat was niet niks! Mijn werkgebied was de vierde meest achtergestelde regio in Engeland buiten Londen, dus de problemen waren serieus. Samen met mijn collega heb ik een lespakket ontwikkeld waarmee jongeren elkaar aan de hand van kunst bewust kunnen maken van bijvoorbeeld racisme. Waar gaat racisme over? Wat doet het met iemand? En wat doet het met mij?”

“Het is zo leuk en leerzaam om te ontdekken dat wat voor jou normaal is voor een ander misschien niet zo normaal is”

1/3 van de stagiairs die met Erasmus+ naar het buitenland is geweest, krijgt een baan aangeboden bij hun stagebedrijf

Ervaring voor de rest van mijn leven

“Na mijn jaar EVS ben ik even terug in Nederland geweest voor mijn studie, maar mijn afstudeerproject heb ik weer in Engeland gedaan. Op dezelfde plek, bij dezelfde organisatie. Ik heb daar toen zelfs een betaalde baan gehad! En ik had een vriend, een Franse jongen die ik daar ontmoet had. Toen ik echt terug naar Nederland ging was dat dan ook enorm wennen. In Engeland had ik een huis, een vriend en een baan, maar in Zwolle moest ik opnieuw beginnen. Gelukkig is dat allemaal goed gekomen! Ik heb enorm veel aan mijn EVS-ervaring te danken. Niet alleen omdat het me geleerd heeft om op mijn eigen benen te staan, maar ook omdat Engeland qua jongerenwerk voor lag op de rest van Europa. Ik had binnen mijn werkgebied daarom een voorsprong wat betreft thema's,

methodiek en werkwijzen en daar kon ik heel veel mee in Nederland. Het heeft me ook gevormd in hoe ik naar mijn werk kijk. Ook nu nog gebruik ik veel van het gedachtengoed dat ik daar leerde in wat ik doe met studenten.”

Iedereen naar het buitenland?

“Zowel als docent als persoon vind ik eigenlijk wel dat alle jongeren een internationale ervaring op zouden moeten doen. Niet per se voor een langere periode zoals ik, maar in ieder geval een keer een week in het buitenland zijn, een andere taal spreken en samenwerken met mensen met een andere achtergrond en cultuur. Het is zo leuk en leerzaam om te ontdekken dat wat voor jou normaal is, voor een ander misschien niet zo normaal is. Wat is dan eigenlijk normaal? Wie bepaalt wat normaal is? Dat is voor mij een belangrijke les geweest.”

Thema: sociale inclusie

Online toolbox tegen discriminatie

Antisemitisme, racisme, discriminatie: het zijn fenomenen die (helaas) nog steeds tot maatschappelijke spanningen leiden. De online toolbox Stories that Move helpt om deze onderwerpen bespreekbaar te maken in klaslokalen in heel Europa. De Anne Frank Stichting heeft een coördinerende rol binnen dit door ondersteunde project Erasmus+. Een gesprek met projectleider Karen Polak.

Organisatie

Anne Frank Stichting

Website

www.storiesthatmove.org

Contactpersonen

Karen Polak

Project

Stories that Move. Tools against discrimination

Actielijn

Strategisch partnerschap

Jaar

2015-2018

Sector

voortgezet onderwijs

Het toeval wil dat we Polak spreken op Schiphol. Ze wacht daar op haar vlucht naar Boedapest, waar een internationale werkconferentie over Stories that Move plaatsvindt. Het project is nog volop in ontwikkeling, vertelt de projectleider. Er is nu een Engelstalige site met een online learning tool. Leerkrachten en leerlingen kunnen met behulp hiervan in gesprek over thema's als identiteit, diversiteit en discriminatie. Aan de hand van inspirerende filmpjes (de Stories that Move) en on- en offline opdrachten worden leerlingen aan het denken gezet. Ook gaan ze in

gesprek over wat zij kunnen doen om antisemitisme, racisme en discriminatie tegen te gaan.

Olievlek

De inhoud van site en tool wordt de komende tijd verbeterd en uitgebreid. De conferentie in Boedapest moet daar een impuls aan geven. De toolbox is inmiddels in zeven talen online. We organiseren in heel Europa tweedaagse seminars voor docenten en deskundigen. Inmiddels hebben in vijf landen al seminars met docenten plaatsgevonden. Door hen te enthousiasmeren, moet er

een olievlekwerking ontstaan. Zoveel mogelijk jongeren in gesprek brengen over deze belangrijke thema's: dat is ons doel."

Andere gedachten

Hoewel de grote slag nog gemaakt moet worden, is er de afgelopen periode lokaal al ervaring opgedaan met Stories that Move. "Enquêtes onder leerlingen maken duidelijk dat de techniek hier en daar nog beter kan. Maar de positieve feedback overheerst. Leerlingen vinden de aanpak mooi en verfrissend. De 27 verhalen die jongeren uit heel Europa vertellen in filmpjes, brengen hen op andere gedachten over identiteit en discriminatie. Ze vinden het ook bijzonder dat ze klasgenoten beter leren kennen door de discussies over deze onderwerpen."

Platform

Erasmus+ is een belangrijke financier voor Stories that Move, maar ook een platform om meer ruchtbaarheid te geven aan het project. "Dit artikel

helpt daar zeker bij", stelt Polak. "Verder zijn de bijeenkomsten die Erasmus+ organiseert nuttig om ervaringen en resultaten te delen met andere projecten. Daarbij is het zenden én ontvangen. Die netwerkfunctie van Erasmus+ waardeer ik zeer."

Tips

Heeft Polak nog tips voor andere projecten? "Dat is een lastige: ik zit er nog middenin", antwoordt de projectleider terwijl ze zich naar de gate spoedt. "Ik zou projecten in ieder geval adviseren om klein te beginnen. Wij hebben dat met veel partners in uiteenlopende landen niet gedaan, al pakken we de uitrol wel gefaseerd aan. En die diversiteit binnen het project is ook zeker verrijkend. Een andere tip: kom regelmatig bij elkaar. Wij maken hier als internationale projectgroep tweemaal per jaar twee dagen voor vrij. Dat valt niet mee met allemaal drukke mensen met volle agenda's. Maar je kunt echt slagen maken als je elkaar in de ogen kunt kijken. Dat zou met alleen digitaal contact niet lukken."

"Er moet er een olievlekwerking ontstaan; zoveel mogelijk jongeren in gesprek brengen over deze belangrijke thema's"

Thema: sociale inclusie

Internationale leer- en werkervaring voor jongeren in de jeugdzorg

Het opdoen van ervaringen in het buitenland is voor elke jongere ontzettend leerzaam, zeker ook voor jongeren uit een achterstandssituatie. In de projecten van Erasmus+ komt eenderde van de jongeren uit een achterstandssituatie. Zo maakt de Bloom Foundation het voor jongeren in de jeugdzorg mogelijk om een internationale leerervaring op te doen via een internationaal vrijwilligerswerk in groepsverband. Op die manier wordt sociale inclusie bevorderd.

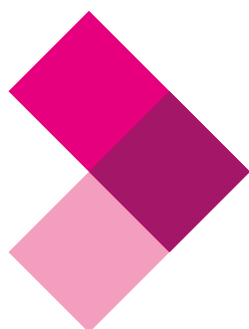
Sociale inclusie door buitenlandervaring

De Bloom Foundation verzorgt internationale leerervaringen voor jongeren die door persoonlijke- of gezinsomstandigheden uitgevallen zijn op school of moeite hebben met het vinden of behouden van een baan. "Een internationale leerervaring heeft meerwaarde, ook voor jongeren uit de jeugdzorg. Buiten de eigen context leren ze reflecteren op zichzelf: Wat wil ik? Wie ben ik?" vertelt Jorine, al jaren werkzaam in de jeugdhulpverlening bij Cardea in Leiden. Samen met haar collega Nathalie, heeft ze de Bloom Foundation opgericht.

de jongeren die zij begeleiden wilden namelijk vaak niet in hun eentje op pad en het liefst niet voor een al te lange tijd. De Bloom Foundation regelt groeps-EVS projecten onder begeleiding van twee tot drie weken voor groepen van ongeveer 8 jongeren tussen de 18 en 25 jaar. In een motivatiebrief geven de deelnemende jongeren aan op welke manier ze zichzelf willen ontwikkelen, tijdens het project wordt er gewerkt aan ieders persoonlijke doelstellingen. Sinds de start van de Bloom Foundation in 2015 zijn er al 51 jongeren met kortdurende groeps-EVS projecten naar het buitenland geweest.

Internationaal vrijwilligerswerk

Een aantal jaar geleden kwamen Jorine en Nathalie in contact met het Europese subsidieprogramma Erasmus+ Jeugd voor internationale jongerenprojecten. Voor hen was de mogelijkheid om een groep jongeren internationaal vrijwilligerswerk (groeps-EVS) te laten doen perfect:

Organisatie

Bloom Foundation

Website

<http://bloomfoundation.eu>

Contactpersonen

Jorine van Egmond en
Nathalie Feitsma

Titel

Diverse EVS-projecten

Actielijn

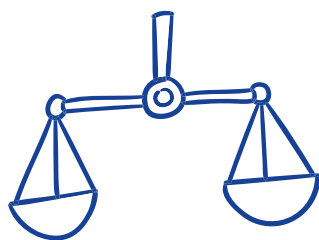
Mobiliteit

Jaar

2015-heden

Sector

jeugd

85 %

voelt zich meer bewust van de gemeenschappelijke Europese waarden

Europees vrijwilligerswerk

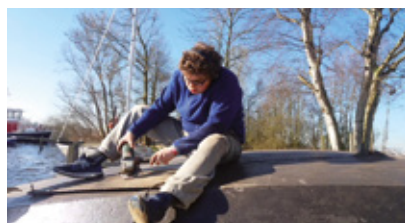
Jorine en Nathalie coördineren ook internationale activiteiten voor organisaties die het zelf niet willen of kunnen. Zo regelden zij een groeps-EVS voor jongeren van het Jeugd Interventie Team in Den Haag. Bloom traint de begeleiders voor de reis en regelt zaken, zoals groepsbijeenkomsten, voorbereiding, evaluatie en hoe je omgaat met conflicten.

Even iemand anders zijn

Wat haalt een jongere uit deze ervaring? Volgens Jorine is het intercultureel leren in een buitenlandse omgeving heel verrijkend. Ze omschrijft het als volgt: "Het werkt als een snelkookpan: in korte tijd leer je heel veel en wordt de jongere klaargestoomd om zelfbewuster een eigen richting in te gaan. Het verandert je leven. Je mag even iemands anders zijn en je kunt niet terugvallen op je vertrouwde omgeving als je het even niet ziet zitten. Uit ervaring weten we dat de tweede dag altijd een crisisdag is voor veel jongeren. Omdat ze fysiek ergens anders zijn, lopen ze tegen andere dingen aan. Ze moeten daarmee omgaan en dat is een overwinning die hen sterker maakt."

Gelijke kansen

Een groeps-EVS van Erasmus+ Jeugd is voor jongeren met minder mogelijkheden een prachtige kans om een internationale leerervaring op te doen. Voor deze jongeren is het een succeservaring waar ze trots op kunnen zijn. De bekendheid over groeps-EVS en een betere samenwerking tussen onderwijs en jeugd kunnen daaraan bijdragen, volgens Jorine. Zij geeft als tip om meer te focussen op het bestendigen van wat er is geleerd. "En je moet erin geloven. Ik heb gezien dat jongeren door deze ervaring de kracht vinden om keuzes te maken voor zichzelf. Ervaring is de beste leerschool."

“Jongeren
groeien en
krijgen een
levenservaring
mee”

Thema: sociale inclusie | persoonlijke ontwikkeling | professionele ontwikkeling

Studenten en medewerkers doen internationaal kennis en ervaring op

Het Albeda College ontving in 2016 de VET Mobility Charter van Erasmus+ voor bewezen kwaliteit van internationalisering. Verbazingwekkend is het niet dat de grote mbo-school uit de regio Rijnmond het keurmerk binnensleepte. Het Albeda College biedt studenten en medewerkers via stages en studiereizen immers volop de kans om over de grens kennis en ervaring op te doen. Bij deze door Erasmus+ ondersteunde activiteiten wordt geen enkele groep vergeten.

Organisatie

Albeda College

Website

www.albeda.nl/internationalisering

Contactpersonen

Ineke Speijer, Ellen Quartel

Project

Albeda Moving on - Mobility, New Steps

Actielijn

Mobiliteit

Jaar

2014 - 2017

Sector

middelbaar beroepsonderwijs

Het mbo kent vier niveaus, waarbij niveau 4 het hoogste niveau is en niveau 1 het laagste. Een groep studenten die normaal gesproken niet zo snel buitenlandervaring opdoet, zijn studenten op mbo-niveau 2.

Het Albeda College kiest er bewust voor om ook hen mogelijkheden te bieden op dit gebied. Daarbij worden slimme combinaties gemaakt. Zo gaan studenten van niveau 2 onder begeleiding van niveau 3 en 4 sporten

en bewegen naar het buitenland. De studenten van niveau 3 en 4 doen daar dan hun proeve van bekwaamheid in de specialisatie buitensport.

“Veel van onze niveau 2 studenten zijn nog nooit naar het buitenland geweest”, vertelt coördinator internationalisering Ellen Quartel. “Zo’n reis heeft grote impact op hen. Ze doen er praktijkkennis en zelfvertrouwen op.” “Het heeft ook invloed op de motivatie van de studenten”, vult Ineke Speijer aan. Zij heeft als onderwijsleider van het Trajectbureau internationalisering in haar portefeuille. “De studenten zien wat hun schoolgenoten op niveau 3 en 4 allemaal doen en kunnen. Dat stimuleert hen om hun opleiding af te maken en zelf ook door te stromen naar een hoger niveau. Sommige studenten op niveau 2 kiezen vervolgens ook voor een individuele buitenlandse stage.”

Maatwerk

De ‘speciale doelgroepen’ beperken zich bij het Albeda college niet tot niveau 2. Ook mensen met een beperking krijgen de gelegenheid om buitenlandervaring op te doen. “We zijn nu bijvoorbeeld bezig met een stage in Spanje voor een groep ICT-studenten met een autistische beperking”, vertelt Quartel. “Wellicht dat er voor de studenten op termijn meer inzit dan een stage alleen.” Een andere doelgroep zijn studenten met een lastige thuissituatie en/of beperkte financiële middelen. “Bij iedere doelgroep en iedere individuele student kijken we wat er nodig en mogelijk is qua ondersteuning, of het past binnen het programma Erasmus+ ... Het is echt een kwestie van maatwerk.”

Doorstroom

De resultaten van de internationale activiteiten zijn duidelijk merkbaar, stelt Quartel. “Meer studenten op niveau 2 maken door de internationale

ervaring hun opleiding af en stromen door naar een hoger niveau. Bij één opleiding maakten normaal gesproken twee studenten de overstap naar niveau 3 of 4. Na een training in het buitenland steeg dit naar 23. Ook de kansen op de arbeidsmarkt nemen toe door de buitenlandactiviteiten. Deelnemers aan de kappersopleiding kunnen bijvoorbeeld in Londen het certificaat black hair halen. In Nederland bestaat er geen specifieke opleiding voor het knippen van kroeshaar. Een gat in de markt.”

De studenten ontwikkelen zich daarnaast in sociaal opzicht door een buitenlandervaring. “In Nederland is de koelkast gevuld, is er overal Wifi, doen je ouders de was voor je. Dat is wel anders in het buitenland. Daar ben je op elkaar en op jezelf aangewezen, moet je zelfstandig je budget beheren. Er komt vaak een heel andere jongen of meisje terug na afloop van de stage.

“Ga uit van mogelijkheden en niet van beperkingen”

7.000 samenwerkings- projecten ter bevordering van sociale inclusie gefinancierd

Het maakt het bovendien concreter voor de studenten en hun omgeving wat Europa doet en betekent. Het is immers dankzij de steun van de Europese Unie dat dit allemaal mogelijk is.”

Netwerk

De impact beperkt zich niet tot de studenten zelf, aldus Speijer. “Nederlandse bedrijven waar de studenten vervolgens stage gaan lopen of werken, profiteren natuurlijk ook van de in het buitenland opgedane kennis en ervaring. Er ontstaat dankzij Erasmus+ en de activiteiten in het buitenland verder een netwerk van scholen dat met elkaar samenwerkt en van elkaar leert. Dat netwerk proberen we ook in te zetten voor lokale partners. Zo zijn vertegenwoordigers van de gemeente Rotterdam meegegaan op een werkbezoek naar Londen dat draaide om het onderwerp sociale veiligheid. Het is sowieso tweerichtingsverkeer. Er gaan niet alleen studenten van het Albeda College naar het buitenland. Er doen via

ons ook studenten uit andere landen nuttige ervaring op in Nederland.”

“De staf van het Albeda College krijgt ook volop de gelegenheid om internationaal de kennis te vergroten”, vult Quartel aan. “Zo zijn in het kader van het certificaat black hair ook docenten naar Londen gegaan. Zij hebben delen van de stof die daar onderwezen wordt, opgenomen in hun eigen lessen.”

Kwestie van doen

Hebben Speijer en Quartel nog tips voor scholen die een vergelijkbare koers willen varen? “Ga niet zelf het wiel uitvinden”, opent Speijer. “Maak gebruik van de ervaringen die het Albeda College en andere scholen al hebben opgedaan. Wij zijn zeker bereid om deze te delen.” De internationale ambities moeten verder aansluiten bij het overkoepelende beleid van de school, benadrukt ze. “Zonder een gedegen plan dat wordt gedragen door de organisatie is het te afhankelijk van een paar enthousiaste voorlopers.” Het vereist dat intern de koppen bij elkaar worden gestoken en goede afspraken worden gemaakt. Maar ook overleg met het Nationaal Agentschap Erasmus+ is een essentiële voorwaarde. Quartel: “Je moet sowieso voldoen aan de administratieve en financiële vereisten van Erasmus+. Anders bouw je op los zand.”

Ze adviseert scholen klein te beginnen en de activiteiten vandaaruit geleidelijk uit te bouwen. Een goede voorbereiding van de internationale activiteiten en een gedegen begeleiding van medewerkers en studenten zijn eveneens vereist. Waarna het vervolgens ook gewoon een kwestie van doen is, aldus Speijer. “Ga uit van mogelijkheden en niet van beperkingen. Onze ervaringen maken duidelijk dat iedereen baat kan hebben bij internationale ervaringen. Ook groepen studenten waaraan je niet als eerste denkt.”

Thema: professionalisering

Ontwikkeling van slimme en duurzame steden

Sinds het begin van deze eeuw woont meer dan de helft van de wereldbevolking in steden. Dat brengt tal van uitdagingen met zich mee: zeker ook op het gebied van milieu en duurzaamheid. Vijf hogeronderwijsinstellingen en drie gemeenten gingen met ondersteuning van Erasmus+ op zoek naar slimme en duurzame oplossingen.

Organisatie

Organisatie Hogeschool Utrecht

Website

<https://husite.nl/ssc2017>

Contactpersonen

Erlijn Eweg

Project

European Sustainable Solutions for Existing and New City Environments - ESSENCE

Actielijn

Strategisch partnerschap

Jaar

2014-2017

Sector

hoger onderwijs

Het project European Sustainable Solutions for Existing and New City Environments (ESSENCE) beleefde op woensdag 14 juni in Utrecht een geslaagde slotconferentie. Aan ESSENCE namen naast gastheer Hogeschool Utrecht (HU) ook universiteiten deel uit Turku (Finland), Manchester (Verenigd Koninkrijk), Hamburg (Duitsland) en Valencia (Spanje). Zij sloegen binnen het project de handen ineen met de gemeenten Utrecht, Turku en Alcoy (Spanje). De achterliggende doelstelling van ESSENCE: zorgen dat toekomstige professionals over de vaardigheden beschikken om duurzame steden te ontwikkelen; ondanks de complexe uitdagingen die daarbij komen kijken. Want hoe dring je bijvoorbeeld het autogebruik terug in Alcoy, waar het bergachtige landschap en smalle éénrichtingsstraten fietsen moeilijk maken?

Blended learning

De deelnemende onderwijsinstellingen ontwikkelden een gezamenlijk leerprogramma rondom het thema slimme, duurzame steden. Het

leerprogramma bestrijkt één semester. “Het oorspronkelijke idee was om een gezamenlijke master te ontwikkelen”, vertelt Erlijn Eweg, projectleider van het Centre of Expertise Smart Sustainable Cities van de HU. “Dit bleek echter veel voeten in aarde te hebben. Vandaar dat we besloten kleiner te beginnen. Eerst maar eens leren samenwerken dus voor we ons aan zo’n gezamenlijke master wagen.”

Het leerprogramma van ESSENCE is er niet minder vernieuwend door geworden. Zo is blended learning de basis voor het programma. Dit is een didactisch concept dat de verschillende vormen van leren – in groepen en individueel, theorie en praktijk – met elkaar verbindt. Docenten en studenten worden daarbij ondersteund door een digitale leeromgeving.

Bootcamp

Een deel van het lesmateriaal werd in 2016 getest tijdens een bootcamp in Manchester over duurzaam ondernemen. Hieraan deden studenten mee van alle vijf de onderwijspartners. De universiteiten gebruikten de ervaringen uit het bootcamp om de puntjes op de ‘i’ te zetten bij het leerprogramma. De aanpak beviel zo goed, dat de onderwijsinstellingen vaker dit soort bootcamps willen gaan organiseren: ook voor andere onderwerpen.

De Hogeschool Utrecht probeerde het leerprogramma vervolgens in zijn

geheel uit met studenten van alle participerende onderwijsinstellingen. Na afloop vonden intensieve, praktijkgerichte programma's plaats in Utrecht, Alcoy/Valencia en Turku. Studenten werkten hier aan opdrachten van de drie deelnemende gemeenten op het gebied van duurzaamheid. De studenten dongen met de actieprogramma's die hieruit voortkwamen mee naar de zogenoemde Transition Zero Award. Deze prijs werd tijdens de slotconferentie uitgereikt aan een team van studenten uit Utrecht en Turku. "Zij maakten een plan hoe je

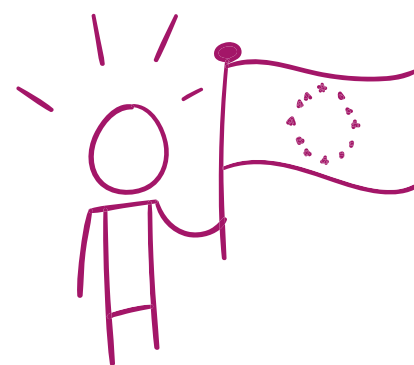
een Utrechtse woonwijk de switch kunt laten maken naar 0 op de energiemeter", vertelt Eweg. "Bij het plan was er niet alleen aandacht voor slimme oplossingen; de studenten kwamen ook met voorstellen hoe je bewoners zover krijgt om al die mooie oplossingen echt te gaan gebruiken."

Interessante ideeën

De deelname aan ESSENCE heeft de betrokken gemeenten geen windeieren gelegd. De studenten voorzagen hen van tal van interessante ideeën op het gebied van duurzaamheid. Zo wil de gemeente Utrecht inwoners stimuleren om hun oude mobieltjes, tablets en computers in te leveren. Onderzoek van studenten maakte duidelijk dat mensen dit vaak niet doen omdat ze een reserve-apparaat achter de hand willen houden. Voorstel van de studenten: geef mensen die hun apparaat inleveren het recht om een vervangend exemplaar te lenen wanneer hun nieuwe mobiel, tablet of computer het begeeft. In Turku deden de studenten voorstellen om de beschikbare ruimte beter te

“Elkaar echt goed leren kennen: dat is het belangrijkste resultaat”

83% voelt zich Europeeser

Hoger onderwijs

benutten. Zo zouden schoolgebouwen buiten schooltijd gebruikt kunnen worden als theater, sportruimte, ruimte voor kinderopvang en plek voor kinderfeestjes.

Goede basis

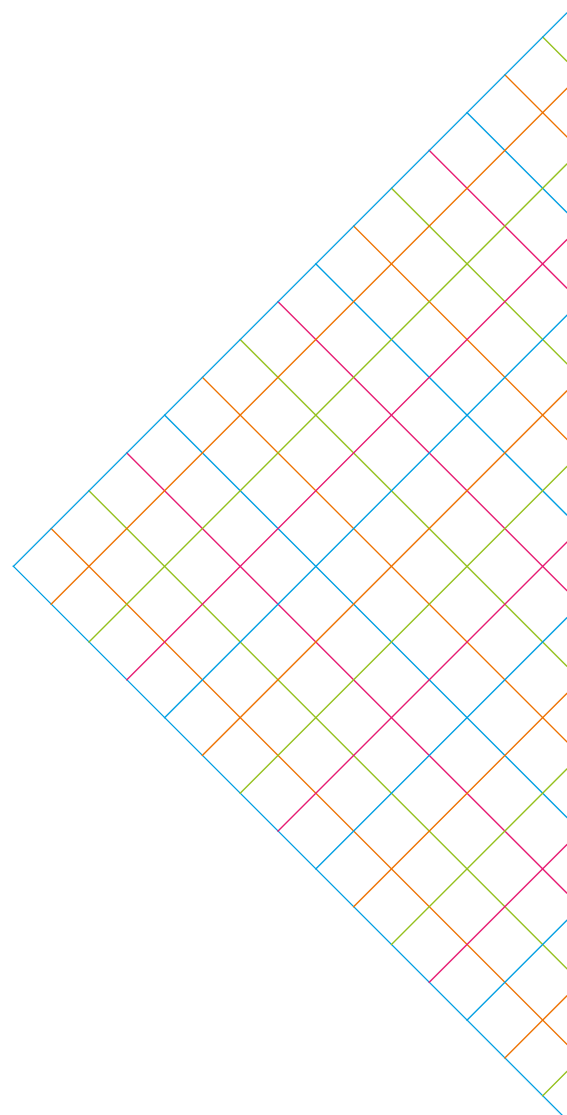
Ook aan de onderwijskant overheerst de tevredenheid. Alle deelnemende onderwijsorganisaties maken inmiddels gebruik van het ontwikkelde lesmateriaal. Er zijn nieuwe uitwisselingen ontstaan tussen de universiteiten en de samenwerking tussen onderwijsinstellingen en gemeenten is verdiept. “Wij zijn in gesprek met Utrecht om meer gemeentelijke projecten te verweven in ons onderwijs”, geeft Eweg een voorbeeld. De deelnemende studenten leverden verder input voor de onderzoeks- en innovatieagenda van de Europese Unie. Ook is er een nieuw samenwerkingsverband ontstaan met zes universiteiten in Vietnam. Het doel: een leerprogramma ontwikkelen dat ook op de Vietnamese situatie is toegesneden. En dit is slechts een selectie uit de opbrengsten van ESSENCE.

Eweg: “Het project heeft studenten mooie leerervaringen opgeleverd en docenten geïnspireerd. Maar het belangrijkste resultaat is voor mij dat we elkaar echt goed hebben

leren kennen. De leerstijlen bij de universiteiten zijn heel verschillend. In Spanje ligt de nadruk bijvoorbeeld erg op individueel werken, in Finland is de opleiding heel praktijkgericht. We hebben dit alles bij elkaar gebracht en samen één programma ontwikkeld. Dat was een intensief proces dat niet altijd gemakkelijk verliep, maar het is wél gelukt. Er ligt nu een goede basis om in de toekomst weer de handen ineen te slaan. Er bestaan onder andere plannen om alsnog een master smart sustainable cities te ontwerpen.”

Structurele borging

Eweg heeft enkele tips voor onderwijsinstellingen die een vergelijkbaar project willen opzetten. “Het kost veel tijd en energie om zo'n project tot een succes te maken. Kies daarom voor een onderwerp dat echt belangrijk is voor je organisatie. Zorg dat iedere partner beschikt over een vast aanspreekpunt. Verdeel de projectbijeenkomsten verder over de deelnemende organisaties. Alleen dan wordt het echt een gezamenlijk project. En zorg voor draagvlak binnen de eigen organisatie. Je wilt geen eenmalig project, maar een structurele borging in het onderwijs. Dat lukt beter als je al in een vroeg stadium mensen betreft vanuit uiteenlopende disciplines.”

Thema: professionalisering

Erkennen en herkennen van competenties

Mensen ontwikkelen in vrijwilligerswerk veel vaardigheden die nuttig zijn voor de arbeidsmarkt of hun opleiding. Maar deze competenties worden vaak nog niet herkend én erkend. Met het project Erasmus+ 'Validation policy for volunteering organizations' proberen de Nederlandse Edos Foundation en twee Europese partners hier verandering in te brengen.

Organisatie

Edos Foundation

Website

www.edosfoundation.com

Contactpersonen

Jo Peeters

Project

Validation policy for volunteering organizations

Actielijn

Strategisch partnerschap

Jaar

2014 - 2016

Sector

volwasseneneducatie

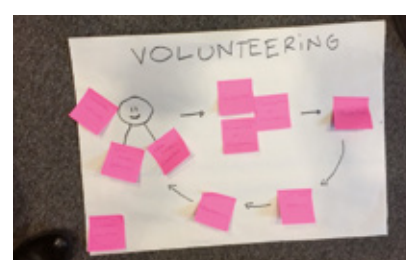
“Met dit project bieden we vrijwilligersorganisaties hulpmiddelen om beter zichtbaar te maken wat vrijwilligers leren van hun activiteiten bij de organisatie”, vertelt Jo Peeters. Hij is voorzitter van de Edos Foundation, die actief is in de volwasseneneducatie, het jeugdwerk en het welzijnswerk. “Het mes snijdt aan twee kanten. Vrijwilligers kunnen de erkende competenties inzetten bij het zoeken naar werk of voor hun opleiding. Het wordt hierdoor ook aantrekkelijker om vrijwilligerswerk te gaan doen. Dat maakt het makkelijker voor de organisaties om goede vrijwilligers te vinden.”

Coördinator Edos Foundation werkte bij dit project samen met de universiteit van Presov in Slowakije en de Europese Alliantie voor Vrijwilligerswerk EAV. Peeters: “De universiteit zorgde voor een onderwijskundig verantwoord eindproduct, de EAV bracht haar contacten binnen het vrijwilligersveld in.”

Enthousiast

Het project is inmiddels afgerond. Het concrete resultaat is een vijfdaagse cursus voor mensen

die leidinggeven aan vrijwilligers. Ook ligt er een handboek waarmee organisaties zelf, zonder tussenkomst van de projectpartners, de cursus kunnen aanbieden. De cursus werd in 2016 als pilot gegeven aan zestien leidinggevenden van vrijwilligersorganisaties uit verschillende Europese landen. Zij werden in Brussel ingelicht over (het waarderen van) competenties, het Europees beleid op dit gebied en waarom ze als vrijwilligersorganisaties hiermee aan de slag zouden moeten gaan. Met behulp van voorbeelden

en spelvormen werd de link naar de praktijk gelegd. Aan het eind van de cursus vertaalden de deelnemers het geleerde naar hun eigen organisatie en presenteerden zij hoe zij het waarderen van vrijwilligers wilden gaan aanpakken. “De deelnemers bleken enthousiast om met dit onderwerp aan de slag te gaan”, blikt Peeters terug. Hij leerde zelf door het project wat er allemaal al gebeurt binnen Europa rondom het onderwerp erkennen van competenties van vrijwilligers. “Dat blijkt best veel te zijn. Eigenlijk lopen we in Nederland een beetje achter.”

Warm maken

2017 staat in het teken van het breder verspreiden van de cursus en het handboek binnen Europa. Conferenties in Denemarken en Oostenrijk moeten dit doel dichterbij brengen. Nederland wordt niet vergeten, benadrukt Peeters. “Edos organiseert in 2018 een conferentie voor vrijwilligersorganisaties in Nederland. Dan zijn ook enkele andere projecten rondom competenties en vrijwilligerswerk afgerond, die wij uitvoeren met steun van Erasmus+. We kunnen dan de resultaten in samenhang presenteren en vrijwilligersorganisaties warm maken om echt aan de slag te gaan met dit onderwerp.”

Maatschappelijk draagvlak

Peeters heeft enkele adviezen voor organisaties die een vergelijkbaar project willen uitvoeren. “Zorg dat je op voorhand je partners kent. Wij kenden de EAV en de universiteit van diverse internationale conferenties. We wisten dat dit betrouwbare partners zijn en dat is ook gebleken bij dit project. Bij eerdere Europese projecten meldden zich ook partners die we niet kenden. Hun inbreng was soms teleurstellend. Dat is een fikse tegenvaller als je met beperkte menskracht en middelen een project van de grond probeert te tillen.”

Het is verder belangrijk dat je ruim de tijd neemt om na te denken en op papier te zetten wat je wilt bereiken met je project, stelt Peeters: “Zonder goed onderbouwd verhaal geen geslaagd project. Je komt dan ook niet door de screening van het programma Erasmus+ heen.” Er moet bovendien maatschappelijk draagvlak voor het project zijn. “Dat was in ons geval zeker zo. Het project past in Europees beleid. Maar wij krijgen ook al meer dan tien jaar vragen van mensen die zich afvragen hoe ze hun ervaring als vrijwilliger kunnen inzetten in hun werk of opleiding. Als je bijvoorbeeld al jaren jongeren begeleidt als vrijwilliger, zou dat moeten meewegen bij een besluit of je leidinggevende kunt worden.”

“Zorg dat je je partners kent”

Thema: persoonlijke ontwikkeling

Niet alleen Nederlanders, maar ook wereldburgers

Openbare basisschool de Passe-Partout neemt deel aan de pilot Tweektalig Primair Onderwijs (TPO) van het ministerie van Onderwijs. De scholen binnen deze door Nuffic begeleide pilot krijgen toestemming om vanaf groep 1, 30 tot 50 procent van het onderwijs in het Engels te geven. Bij de voorbereiding van de leerkrachten deed OBS de Passe-Partout ook een beroep op ondersteuning vanuit Erasmus+.

pilot een logische vervolgstap. Wij zijn niet alleen Nederlanders, maar ook wereldburgers. Goede beheersing van het Engels is nodig om je in de wereld te manifesteren. Met tweektalig onderwijs willen we onze leerlingen voorbereiden op de steeds internationaler wordende samenleving.”

Native speaker

OBS de Passe-Partout neemt vanaf schooljaar 2014-2015 deel aan de pilot TPO. De school is gestart in twee kleutergroepen en bouwt het tweektalig onderwijs elk jaar uit naar een hogere groep. Inmiddels wordt in groep 1 tot en met 5 deels in het Engels lesgegeven. In groep 1 tot en met 4 is een native speaker verantwoordelijk voor de lessen in het Engels. De groepsleerkracht neemt in de onderbouw de lessen in het Nederlands op zich. In de groepen 5 t/m 8 verzorgt de groepsleerkracht zelf het Nederlandse en het Engelstalige deel van de lessen. De groepsleerkrachten hebben hiervoor met ondersteuning van EarlyBird en Erasmus+ nascholing gevolgd in Canterbury. De cursus ‘Methodology and Language for Primary Teachers’ helpt hen om ook in het Engels goed les te kunnen geven.

“Onderwijs in het Engels heeft al langere tijd bijzondere aandacht op de Passe-Partout”, vertelt Ronald Pieck, directeur van de Rotterdamse basisschool. “Wij nemen al jaren deel aan EarlyBird, een programma voor meer, beter en vroeger Engels op school. Ook aan het initiatief vroeg vreemdetalenonderwijs Engels (vvtoE) doen we mee. Dan is deze

“Wij hebben het Engelstalig onderwijs gekoppeld aan onze methodiek van het themawerken”, schetst Pieck. “Wij denken niet zozeer in vakken en lessen, maar hebben de meeste

Organisatie

Openbare basisschool
de Passe-Partout

Website

www.obspassepartout.nl

Contactpersonen

Ronald Pieck

Project

Pilot Tweektalig Primair
Onderwijs (TPO)

Actielijn

Strategisch Partnerschap

Jaar

2014

Sector

primair onderwijs

leerdoelen geïntegreerd rondom thema's. Nu loopt bijvoorbeeld het thema 'Vroeger en zo'. Dat thema starten we dan in het Engels, er komt een toneelstukje of een filmpje in het Engels aan de orde, we vertellen kleuters over Cinderella in plaats van over Assepoester, we stellen vragen in het Engels en de kinderen antwoorden ook in het Engels, enzovoort. Andere onderdelen van het thema behandelen we in het Nederlands. De basisvaardigheden houden we buiten deze thematische aanpak. Rekenen, taal en lezen worden uitsluitend in het Nederlands gegeven."

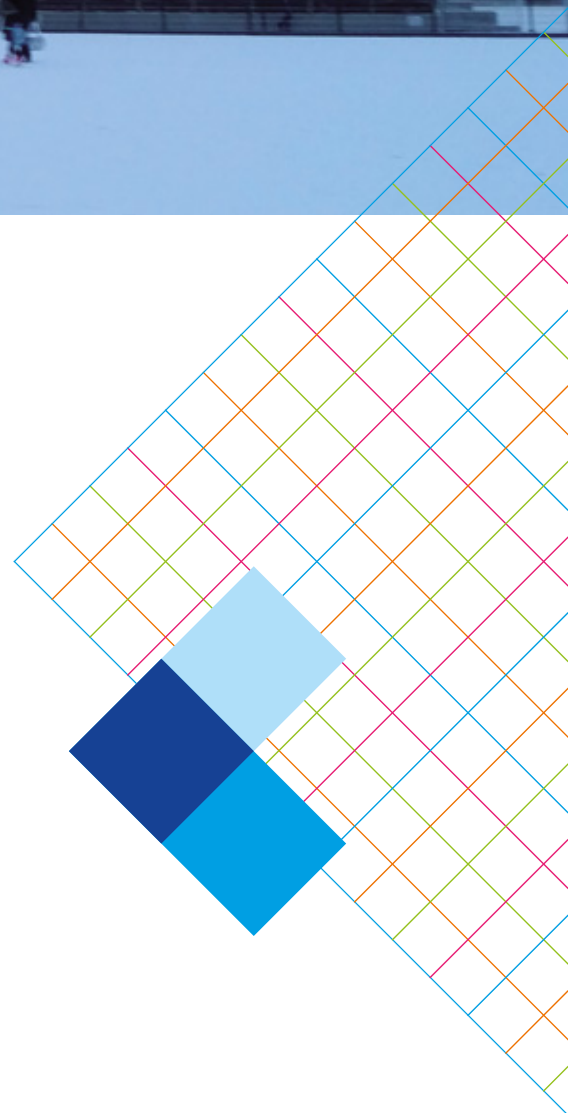
Taalvaardigheid

Ouders zijn content over de tweetalige aanpak van de Passe-Partout. Pieck: "Steeds vaker kiezen zij expliciet vanwege het tweetalig onderwijs voor onze school. Ouders signaleren dat hun kinderen door onze methodiek veel meer en beter Engels spreken. Maar ook hun taalvaardigheid in het Nederlands lijkt groter geworden. Een toets van de Onderwijsinspectie wijst uit dat wij bij de 25 best presterende scholen horen wat spreek- en taalvaardigheid betreft. Ik kan het niet bewijzen, maar ik denk dat het

tweetalig onderwijs hier zeker invloed op heeft. Kinderen gaan toch kritischer en scherper luisteren en formuleren als ze regelmatig in een andere taal worden aangesproken en moeten antwoorden."

Voor leerkrachten is de omschakeling lastiger, signaleert de directeur. "Dat zit 'm niet alleen in het tweetalig lesgeven, maar ook in het themawerken. Leerkrachten zijn opgeleid in een keurslijf van vast omschreven vakken, methodes en

"Wij hebben het Engelstalig onderwijs gekoppeld aan onze methodiek van het themawerken"

toetsen. Het is lastig om dit los te laten en voor een creatievere, kindgerichte aanpak te kiezen. Zeker als je je dan ook nog moet bedienen van een andere taal. Een expertgroep, die het curriculum ontwikkelt, ondersteunt hen hierbij. In deze expertgroep zitten onze native speaker en twee andere leerkrachten die in het buitenland gewoond en gewerkt hebben.”

Woordenschat

Pieck drukt scholen op het hart om niet aan tweetalig onderwijs te beginnen omdat het ‘in de mode is’. “Er komt een hoop bij kijken en de impact voor je organisatie is groot. Je moet je lessen anders inrichten. Het is namelijk niet een kwestie van precies dezelfde vakken en lessen in het Engels geven die je eerst in het Nederlands gaf. Want dan moet je ieder boek en elk lesje vertalen. Ondoenlijk. Het krijgt dan ook iets kunstmatigs. Dat proberen wij met onze thematische aanpak te vermijden. Bij het thema ‘vroeger en zo’ beperken we ons niet alleen tot de Nederlandse geschiedenis,

maar kijken we ook over de grens. We laten onze kinderen daarnaast regelmatig het leven in Engeland en de Verenigde Staten zien. Zo versterken we het besef dat we hier in Nederland onderdeel zijn van een grotere wereld. We zouden ook graag optrekken met scholen uit het Verenigd Koninkrijk. Maar je merkt dat de Britse regelgeving hindernissen opwerpt bij contacten met Engelse scholen. Rechtstreekse contacten tussen leerlingen zijn moeilijk te realiseren. Daar moet dan voor de veiligheid een leerkracht tussen zitten. Ook stelt het curriculum dat wij zelf van overheidswege moeten volgen beperkingen aan de aandacht die we kunnen geven aan andere landen.”

Leerkrachten moeten er klaar voor zijn voordat je als school de stap zet om tweetalig onderwijs te geven, stelt Pieck. “De groepsleerkrachten moeten goed kunnen en durven communiceren in het Engels. Zeker in de bovenbouw is het van belang dat je minimaal op B2-niveau Engels spreekt en een grote woordenschat hebt. Anders gaat de kwaliteit van de lessen eronder lijden.”

9 van de 10
deelnemers
van Erasmus+
verbeteren
hun taal-
vaardigheden

Thema: persoonlijke ontwikkeling

Kinderen voorbereiden op een wereld zonder grenzen

Organisatie

Stichting Saxion, OBS Stedeke

Website

Facebook: IMPACTERASMUS

<https://twinspace.etwinning.net/20084/home>**Contactpersonen**Paul Stuit, Saxion Hogeschool
Jasper Kok, OBS Stedeke**Project**

IMPACT

Actielijn

Strategisch partnerschap

Jaar

2016-2019

Sector

primair onderwijs

Inspire children. Make a difference in school policy. Partners in Europe present. Assemble knowledge. Create projects. Teachers improve education. De afkorting IMPACT staat voor een hele trits aan ambities. Maar de belangrijkste ambitie van het gezamenlijk project van hogeschool Saxion en vijf basisscholen uit vijf landen is letterlijk om impact te hebben: op scholenorganisaties, leerkrachten, ouders en vooral op de kinderen.

Het is in Nederland niet gebruikelijk dat een hogeschool en basisscholen de handen ineenslaan. IMPACT toont echter aan dat zo'n samenwerking positief kan uitwerken voor beide kanten: zeker ook als het om een grensoverschrijdend project gaat. "Als Saxion hebben wij al vaker internationale projecten gedraaid", vertelt international officer Paul Stuit van de hogeschool uit Oost-Nederland. "We beschikken bovendien over de expertise en menskracht om de aanvraag, het financieel management en de verantwoording van zo'n project te begeleiden. Dat is bij een basisschool minder aanwezig." "Saxion helpt ons ook met de theoretische kaders en zorgt voor interessante keynote speakers op de bijeenkomsten", vult directeur Jasper Kok van openbare basisschool Stedeke aan. De school uit Diepenheim treft binnen het door Erasmus+ ondersteunde project basisscholen uit Spanje, Portugal, Italië en Turkije.

"Maar wij halen zelf ook veel uit het project", vervolgt Stuit. "Internationalisering wordt steeds

belangrijker binnen het onderwijs. We laten de leerkrachten die we opleiden aan onze pabo met IMPACT heel concreet zien hoe je internationalisering kunt toepassen in de dagelijkse praktijk. Daarmee zijn ze beter toegerust op hun toekomstige werk."

Speelveld

IMPACT heeft drie hoofd-doelstellingen. Door *good practices* uit te wisselen en uitdagingen met elkaar te bespreken, verbeteren de basisscholen het onderwijs. Ze ontwikkelen bovendien een beleid op het gebied van internationalisering. Met behulp van de internationaliseringmeter van Nuffic monitoren ze vervolgens periodiek hoe het ervoor staat met de internationalisering op hun school. De meest belangrijke doelstelling is om kinderen te stimuleren en uit te dagen in gezamenlijke projecten met kinderen uit andere Europese landen.

Kok is ervan overtuigd dat je kinderen al op jonge leeftijd moet laten kennismaken met de wereld buiten Nederland. "Europa en de wereld zijn

“Uiteindelijk is er meer dat ons bindt dan wat ons scheidt”

in toenemende mate het speelveld van jongvolwassenen. Mensen gaan in de toekomst nog vaker dan nu overal in Europa studeren, wonen en werken. Daar moet je kinderen al op jonge leeftijd op voorbereiden. Dit project is ook goed voor de Europese integratie. Als kinderen al met vier, vijf, zes jaar leuk contact hebben met kinderen uit andere landen, is de kans groot dat ze in de toekomst positiever aankijken tegen Europese samenwerking. Het neemt ook vooroordelen weg. Wie het nieuws kijkt, denkt dat mensen in Turkije heel anders in elkaar zitten dan wij. Maar binnen IMPACT blijken we toch prima te kunnen samenwerken.

Stripverhaal

IMPACT startte in december 2016 en zal nog doorlopen tot maart 2019. In die periode vinden vijf trainingsweken plaats voor leerkrachten. Namens iedere school nemen telkens twee of drie leerkrachten deel aan de trainingen. Elke trainingsweek heeft twee thema's. Europese identiteit, Europees burgerschap, meertaligheid en immigratie zijn voorbeelden van thema's die aan de orde komen

tijdens de trainingen. Leraren maken tijdens de trainingsweken in groepjes een praktische vertaling van de theoretische kennis die ze opdoen. Het leidt tot tal van activiteiten in de klassen. Zo hebben de kinderen filmpjes gemaakt om hun leeftijdsgenoten in het buitenland te laten zien hoe hun school en land eruitzien. Kinderen uit verschillende landen hebben met elkaar een stripverhaal gemaakt. Bijzonder was het project What's in your pocket?. “Kinderen maakten hun jas- of broekzak leeg”, schetst Kok. “Wat hierin zat, werd op foto of film gezet. Het bleek dat kinderen in Spanje of Turkije heel andere dingen in hun broekzak hadden dan onze kinderen. Dit leverde leuke gesprekken op.” Kinderen mailen, chatten en videochatten met elkaar binnen IMPACT. Hiervoor maken de deelnemende scholen gebruik van platform Twinspace van Nuffic.

Olievlekwering

De impact van het project beperkt zich niet tot de kinderen. Acht tot twaalf leerkrachten per deelnemende

school zullen gedurende het project deelnemen aan een trainingsweek. Zij moeten hun collega's meenemen in de ideeën en het enthousiasme die in deze weken zijn ontstaan. Zo wordt uiteindelijk het hele team betrokken. Ouders krijgen enthousiaste verhalen van hun kinderen te horen. “Je zag ouders in eerste instantie verbaasd reageren als hun kind vertelde dat het gepraat had met een leeftijdsgenootje uit Portugal”, zegt Kok. “Toen ik begon met internationalisering op de school was er sowieso wat scepsis bij de ouders. Maar inmiddels zien ze ook de voordelen. Hun kinderen tonen meer begrip voor andere landen, zijn meer geïnteresseerd in het nieuws. Als er bosbranden zijn in Portugal, maken ze meteen de koppeling naar de Portugese school waarmee we samenwerken. ‘Ik hoop dat zij niet te maken krijgen met die brand’, zeggen ze dan.”

Tijdens de looptijd van IMPACT zal het aantal deelnemende scholen geleidelijk worden uitgebreid. Uiteindelijk moeten zestien scholen uit zes landen aangehaakt zijn bij het project. Stuit: “Het idee is onder andere dat deelnemers scholen uit de regio betrekken bij IMPACT. Zo moet een olievlekwerking ontstaan.” “Ik hoop dat andere scholen internationalisering zien als een manier om het onderwijs te ontwikkelen en niet als het zoveelste extra onderwerp op het curriculum”, stelt Kok. “Met dit project laten we zien dat internationalisering volop kansen biedt om het onderwijs te verbeteren en het wereldbeeld van kinderen te bevorderen.”

Klein houden

Kok en Stuit hebben enkele tips voor (basis-)scholen die een vergelijkbaar project willen opzetten. Kok wijst erop dat het loont om al in een vroeg stadium buiten de eigen schoolgrenzen te kijken. “Leg contact met de adviseurs van Erasmus+,”

benader de hogeschool bij jou in de buurt. Je kunt elkaar helpen, van elkaar leren, elkaar inspireren.” Stuit geeft aan dat het belangrijk is dat je de samenwerking zoekt met scholen die gelijkgestemd zijn en vergelijkbare uitgangspunten hebben. “Als Saxion hadden we al samengewerkt met de school van Jasper en de partner in Barcelona. In deze twee gevallen wisten we dus wat voor vlees we in de kuip hadden. We hebben in ons netwerk gekeken naar scholen die daarbij passen. Ook een oproep op eTwinning was nuttig. Heel wat scholen reageerden daarop. Op basis van de ideeën die vervolgens zijn uitgewisseld, hebben we ook nog enkele deelnemers geselecteerd.” Hij adviseert ten slotte om het aantal deelnemers in het begin klein te houden. “Het is moeilijk om tot resultaten te komen als je met veel scholen bent, die allemaal eigen ideeën hebben over zo'n project. Je kunt het aantal deelnemers en nationaliteiten later altijd nog uitbreiden.”

94% van de deelnemers aan jongeren-uitwisselingen is toleranter geworden

Thema: employability

Van studiereis tot Zorgtrainingscentrum

Vertegenwoordigers van verschillende scholen en zorgorganisaties stapten eind 2014 op het vliegtuig naar Stockholm. Het doel van deze door Erasmus+ gefinancierde studiereis: kennis halen over de inzet van technologie in de zorg. De studiereis legde mede de basis voor een hypermodern Zorgtrainingscentrum dat de afgelopen jaren verrees in Zwolle.

Organisatie

Deltion

Website

www.zorgtrainingscentrum.nl

Contactpersonen

Herman Zwakenberg

Project

Study visit Zweden

Actielijn

Mobiliteit

Jaar

2014

Sector

middelbaar beroepsonderwijs

De zorg kan niet zonder technische vernieuwing. Zeker nu ouderen langer thuis blijven wonen en er verwacht wordt dat ze zelf regie houden over hun leven, zijn slimme hulpmiddelen onontbeerlijk. Zweden loopt voorop op dit gebied. Het op afstand monitoren van mensen met chronische aandoeningen, het inzetten van technologie in de woningen van ouderen om van afstand te kunnen registreren of alles in orde is met de cliënt: deze en andere toepassingen zetten de Scandinaviërs vaker in dan in Nederland gebruikelijk is.

Niet verbazingwekkend daarom dat leerkrachten van Deltion College, Drenthe College, Windesheim en Stad & Esch naar de Zweedse hoofdstad togen voor inspiratie. Dit deden zij samen met medewerkers van zorginstellingen De Stouwe en Noorderboog.

Bewustzijn vergroot

“De deelnemers hebben een uitgebreid programma doorlopen”, blikt Herman Zwakenberg, coördinator internationalisering van het Zwolse Deltion College, terug.

“Ze hebben workshops gevolgd en kennisinstututen als de universiteit en het instituut voor robotica bezocht. In zorginstellingen en ziekenhuizen hebben ze met eigen ogen gezien wat de mogelijkheden in de praktijk zijn. De reis heeft het bewustzijn vergroot dat we in Nederland meer technologische oplossingen moeten gaan gebruiken. Een logische voorwaarde hiervoor is dat we ook in het onderwijs meer aandacht besteden aan technologie in de zorg. De lesstof op de mbo-school waar ik werk, is dan ook aangepast naar aanleiding van dit bezoek. Zeker zo belangrijk: de reis heeft de banden tussen de deelnemende organisaties versterkt. Enkele van hen, waaronder Deltion College, hebben vervolgens de handen ineengeslagen in het Zorgtrainingscentrum regio Zwolle. Binnen dit samenwerkingsverband van zorg, onderwijs, bedrijfsleven en overheden is technologie een belangrijk onderwerp.”

Drie labs

Het Zorgtrainingscentrum opende na enige jaren voorbereiding op 31 januari 2017 officieel de deuren. Bij dit initiatief leren en werken studenten, leraren en zorgprofessionals praktijkgericht samen met cliënten en mantelzorgers. Het Zorgtrainingscentrum bestaat uit drie labs. In het Zorgtechnisch lab kunnen studenten, zorgprofessionals en mantelzorgers zelf ervaren hoe het is om zorg te ontvangen. De inleefsessies in dit lab leren de deelnemers om zich te verplaatsen in de cliënt en beter naar hem of haar te luisteren. In het Wijkzorg lab leren studenten, docenten en professionals hoe ze netwerken rond de cliënt kunnen organiseren die hem of haar helpen langer thuis te blijven wonen. Maar het is in het Zorgtechnisch lab waar de link met ‘Zweden’ het duidelijkst aanwezig is. In dit lab maken zorgprofessionals en studenten kennis met allerlei vormen

van zorgtechnologie en worden nieuwe technologieën getest. Het lab ondersteunt bovendien docenten en opleiders om zorgtechnologie meer ruimte te geven in de opleiding. Het achterliggende doel: studenten, leerkrachten en zorgprofessionals helpen om nieuwe technologieën in te voeren en toe te passen.

Koudwatervrees wegnemen

Het Zorgtechnisch lab voorziet duidelijk in een behoefte, vertelt projectleider Jolanda van Til van dit lab. Zij is daarnaast werkzaam als senior leraar van het programma ‘Leren met ICT’ van het Deltion College. “In het lab zijn tot nu toe al 450 studenten aan de slag gegaan met zorgtechnologie. We hebben allerlei toepassingen in huis. Het varieert van slimme drinkbekers die stimuleren dat mensen voldoende drinken tot sensoren waarmee je op afstand kunt signaleren of iemand gevallen is of aan het rondwalen is geslagen. En dit zijn maar een paar voorbeelden. De deelnemers aan de sessies zijn meestal erg enthousiast over de mogelijkheden. Maar er zijn ook zorgen bij studenten en zorgprofessionals dat de nieuwe technieken hen straks overbodig maken. En mag dat wel, van afstand mensen in de gaten houden met camera’s en sensoren? Het wegnemen van dit soort koudwatervrees is ook een taak van het Zorgtechnisch lab. Onder strikte voorwaarden gaan privacy en camera’s namelijk wel samen. En ook in de toekomst zal er ruim voldoende werk zijn voor zorgprofessionals. Sterker nog, ze hebben zorgtechnologie hard nodig om al dit werk te kunnen verzetten.”

Gouden tip

Zwakenberg heeft één gouden tip voor scholen die eraan denken om een vergelijkbare studiereis op te zetten. “Zo’n reis is mooi, maar het draait er uiteindelijk om wat je met de opgedane ervaringen

88% van de studenten verbeterde zijn sociale vaardigheden

doet. Om een structureel resultaat te bewerkstelligen, moet je goed nadenken over het thema en de invulling van de reis. Maar minstens zo belangrijk is de samenstelling van de groep die de reis maakt. Daarin moeten de juiste disciplines zitten én de juiste persoonlijkheden om vervolgacties in de eigen praktijk vorm te geven.”

Finland

Het Deltion College is nog niet uitgeleerd wat de inzet van techniek in de gezondheidszorg betreft. Voor dit najaar staat een nieuwe studiereis naar Finland op de rol, waar de Zwolse school aan deelneemt als lid van samenwerkingsverband van roc's *The Dutch Alliance*. “Net als Zweden is Finland een voorloper op dit gebied”, legt Van Til uit. “We zullen in november met tal van experts aan tafel zitten en ook onze

eigen professionele expertise delen. We zullen vooral ontdekken hoe *technology in healthcare* vorm krijgt in Finland en wat daar gezien wordt als de rol van het onderwijs. Hoe kunnen we het thema gezondheidstechnologie nog nadrukkelijker verweven in ons curriculum: daarvoor hopen we aanknopingspunten te halen uit ons bezoek. Erasmus+ financiert ook deze studiereis. Ik kijk er erg naar uit.”

“We moeten meer technologische oplossingen gaan gebruiken”

Thema: social inclusion | employability

Naar een structurele aanpak van laaggeletterdheid

Maar liefst één op de negen mensen tussen de 16 en 65 jaar in Nederland heeft grote moeite met lezen en schrijven. Dit heeft ingrijpende gevolgen voor hun functioneren in de maatschappij. Met de Taal voor het Leven-aanpak probeert Stichting Lezen & Schrijven iets te doen aan dit probleem. Taal voor het Leven West-Brabant, een voorloper op dit gebied, zocht met ondersteuning van Erasmus+ inspiratie in het buitenland.

Organisatie

Cubiss

Website

www.taalvoorhetleven.nl

Contactpersonen

Lianne Knobel, Sheila Schuijffel

Project

Extending the Literacy Houses approach

Actielijn

Mobiliteit

Jaar

2014

Sector

volwasseneneducatie

Binnen Taal voor het Leven West-Brabant hebben bibliotheken, scholenorganisaties, woningbouwverenigingen, vrijwilligersorganisaties, taalaanbieders, GGD'en en vele andere organisaties de handen ineengeslagen om laaggeletterdheid aan te pakken. De partners maken daarbij gebruik van Taalhuizen en Taalpunten. Die zijn te vinden in bibliotheken, buurthuizen en op andere locaties. Een Taalhuis is dé plek waar iedereen terecht kan die aan de slag wil met zijn of haar basisvaardigheden. Je kunt er informatie krijgen over een passende cursus in de buurt en er zijn vaak computers om op te oefenen. Het Taalhuis is er ook voor (taal) vrijwilligers. Zij kunnen er bijvoorbeeld terecht voor onderwijskundig advies of voor geschikt lesmateriaal voor hun cursisten. Die cursisten zijn een gemêleerd gezelschap: er vallen vluchtelingen en andere migranten onder, maar ook veel autochtone Nederlanders. Ze hebben gemeen dat ze door hun taalachterstand moeilijk kunnen functioneren in een steeds ingewikkelder wordende samenleving.

Robuust

Taal voor het Leven West-Brabant loopt in Nederland voorop wat de Taalhuizen en Taalpunten betreft. "Vandaar dat we graag in het buitenland wilden kijken hoe zij omgaan met laaggeletterdheid", vertelt beleidsmedewerker Lianne Knobel van de Bredase Stichting Nieuwe Veste. "We wilden leren van hun best practices én van de moeilijkheden waar zij tegenaan lopen. We wilden vooral ook leren hoe we onze aanpak structureel kunnen maken, hoe we deze kunnen borgen in de samenleving", geeft adviseur Sheila Schuijffel van Cubiss aan. "Het moet iets blijvends en robuust worden en niet afhankelijk zijn van tijdelijke programma's en financiering."

“We leerden over het beïnvloeden van beleidsontwikkeling en het structureel verwerven van financiële middelen”

Vertegenwoordigers van Taal voor het Leven West-Brabant maakten met ondersteuning van Erasmus+ drie studiereizen in 2017. Dit gebeurde onder de noemer *Extending the Literacy Houses Approach*. Ze bezochten Ierland, Spanje en Noorwegen. In Ierland wilden de deelnemers leren hoe ze de beleidsontwikkeling op het gebied van taalonderwijs kunnen beïnvloeden en hoe ze meer structureel financiële middelen kunnen verwerven. In Ierland is het volwassenenonderwijs centraal georganiseerd en wordt het voor een groot deel gefinancierd uit publieke middelen. In Spanje was de bijzondere wisselwerking tussen formeel (door scholen en taalaanbieders) en informeel onderwijs (door activiteiten van vrijwilligers) het voornaamste onderwerp. Bij de reis naar Noorwegen stond de aanpak rondom vluchtelingen, taal en deelname aan de maatschappij centraal.

Sociale inclusie

Knobel en Schuijffel kijken tevreden terug op de buitenlandse bezoeken. “In Ierland viel op dat de lijnen erg kort waren”, observeert Knobel. “We nemen hieruit mee dat ook wij de lokale politiek en ambtenaren meer moeten betrekken bij onze activiteiten. Als zij het belang en effect van onze activiteiten zien, zullen zij hier ook eerder een financiële bijdrage aan willen leveren. Met dit betrekken hebben we bij de studiereis al een begin mee gemaakt. Er is toen ook een gemeentemedewerker mee geweest. In Noorwegen zijn de middelen gering en werkt men veel met vrijwilligers. Toch bereiken ze goede resultaten bij vluchtelingen. Het werken met kleine groepjes en een inventieve methode om het taalniveau van deelnemers in te schatten, zijn hierbij belangrijk. Daar willen wij zeker dingen van overnemen.” “In Noorwegen praten ze niet over

integratie, maar over sociale inclusie. Zij willen mensen niet veranderen, maar vooral laten meedoen aan de maatschappij. Er is naast taalonderwijs dan ook veel aandacht voor hoe de Noorse maatschappij werkt. De Noren doen dat trouwens niet uit filantropische overwegingen. Als mensen meer deelnemen aan de maatschappij en werk krijgen, kunnen ze ook belasting betalen. Het is een inspirerende benadering”, aldus Schuijffel.

Een andere les die Knobel heeft geleerd is dat in Nederland vaak erg breed wordt gekeken naar het onderwerp laaggeletterdheid. “Er zijn veel verschillende doelgroepen, die we allemaal met één aanpak proberen te helpen. Door meer aanbod te ontwikkelen voor specifieke doelgroepen en naar Noors voorbeeld met een kleinere groep van partners te werken met kleinere groepen, kunnen we eerder resultaat boeken.” “Maar zeker zo belangrijk is dat de deelnemers aan de reizen elkaar beter hebben leren kennen”, meent Schuijffel. “Ook dit draagt zeker bij aan het structureler maken van onze aanpak.”

Congres

De buitenlandse partners leerden op hun beurt ook van de aanpak in West-Brabant. “In Noorwegen ligt de focus sterk op migranten”, schetst Schuijffel. “Taalproblemen bij de autochtone bevolking krijgen minder aandacht. Daar willen ze in Bergen, waar we op bezoek waren, nu ook meer naar gaan kijken.” “Bij ons spelen de bibliotheken een grote rol”, weet Knobel. “Ze bieden een laagdrempelige plek om de doelgroep te bereiken. Dat had men in Ierland niet zo in beeld. In de toekomst willen zij de bibliotheken meer gaan inzetten.”

Het project wordt afgesloten met een congres op woensdag 2017. Daar zullen de partners binnen het project

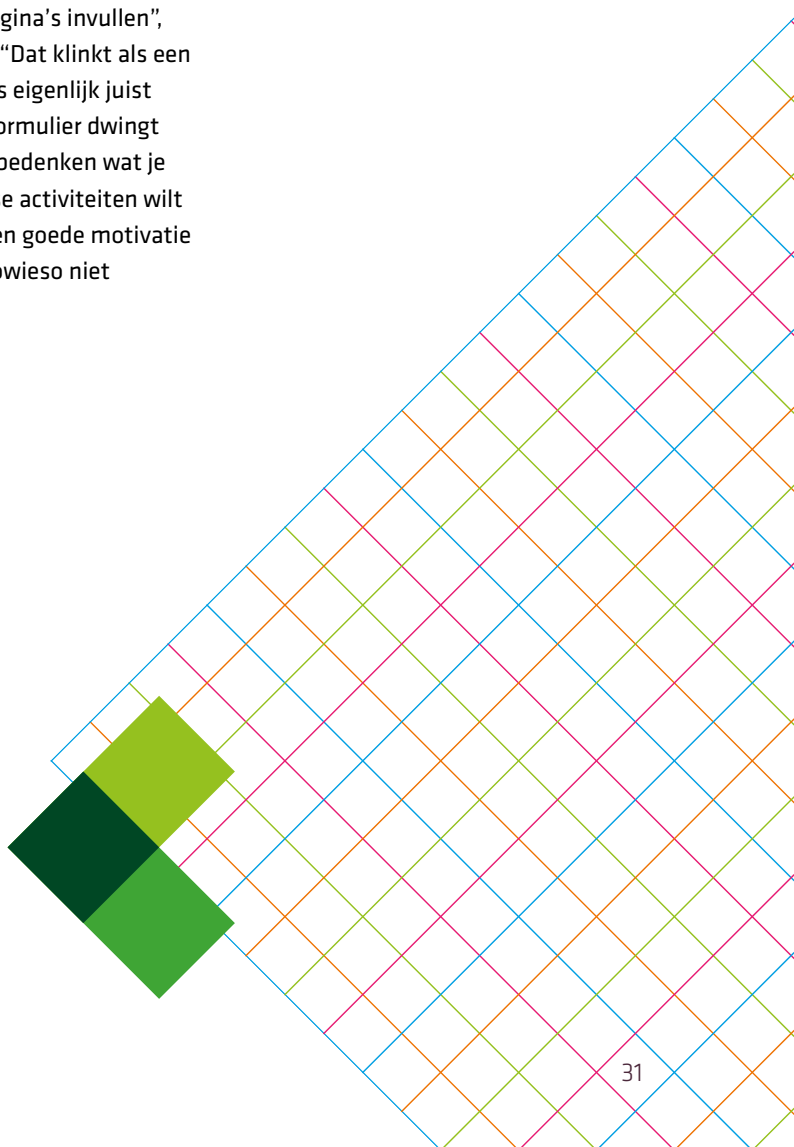
uit de doeken doen wat ze hebben geleerd en wat de vervolgstappen in de toekomst zullen zijn. Naast de samenwerkingspartners binnen het project (uit binnen- en buitenland) zullen dan onder andere lokale politici, ambtenaren, vertegenwoordigers van bibliotheken, roc's, andere taalaanbieders en het ministerie van OCW aanwezig zijn.

Leuke reisjes

Een goede voorbereiding is het halve werk, is de voornaamste tip die Knobel en Schuijffel meegeven aan anderen die een vergelijkbaar project willen opzetten. Knobel: “Het gaat niet om het maken van leuke reisjes naar het buitenland. Je moet er op voorhand goed over nadenken wat je met de studiereizen wilt bereiken en hoe je dit gaat inbedden in je dagelijks werk. Anders is zo'n reis zonde van de tijd en het geld.” “Wanneer je subsidie aanvraagt bij Erasmus+, moet je een formulier van 30 pagina's invullen”, vult Schuijffel aan. “Dat klinkt als een hoop gedoe, maar is eigenlijk juist positief. Want dit formulier dwingt je om echt goed te bedenken wat je met de buitenlandse activiteiten wilt bereiken. Zonder een goede motivatie word je aanvraag sowieso niet goedgekeurd.”

100.000
vluchtelingen
profiteren van
online taal-
ondersteuning

FROM
ERASMUS
TO
ERASMUS+
A STORY OF
30 YEARS